Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente Hilversum
Postbus 9900
1201GM Hilversum
Nederland

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Hilde van Meeteren
+31334217467
H.van.Meeteren@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie
128788

Olonummer

Bijlagen
0

Datum
Betreft Pré-advies verduurzaming Raadhuis Hilversum

Gegevens beschermd monument

Naam	Raadhuis
Adres	Dudokpark 3
Postcode/plaats	1217 JE Hilversum
Gemeente/provincie	Hilversum; Noord-Holland;
Monumentnummer	46773

Geacht college,

Op 22 oktober 2019 vroeg u mij een pré-advies uit te brengen over de maatregelen voor de verduurzaming van het raadhuis van Hilversum.

Het raadhuis van Hilversum werd in 1931 naar ontwerp van de architect Dudok gebouwd als de bestuurszetel van de gemeente Hilversum en is nog steeds als zodanig in gebruik. Ook in de toekomst zal het raadhuis deze functie houden. Dit gecontinueerde gebruik draagt bij aan de monumentale waarde van dit bijzondere rijksmonument.
Om het raadhuis nu en in de toekomst als bestuurszetel te kunnen gebruiken zijn en zullen er in de toekomst aanpassingen aan het gebouw nodig zijn. Om gefundeerde afwegingen te kunnen maken met betrekking tot enerzijds de moderne gebruikswensen en ambities van de gemeente en anderzijds de bijzondere cultuurhistorische waarde van dit iconische monument is in opdracht van de gemeente het Visiedocument Raadhuis Hilversum '*een toekomstbestendig gesamtkunstwerk*' opgesteld. De RCE is bijzonder positief over deze grondige aanpak die goed recht doet aan het uitzonderlijke karakter van het raadhuis.

Eén van de aspecten die in dit visiedocument aan de orde komt, is de verduurzaming van het raadhuis. Het visiedocument geeft handreikingen voor deze verduurzamingsopgave.
Dit pré-advies betreft de voorgestelde verduurzamingsmaatregelen voor het raadhuis.

De gemeente Hilversum heeft de ambitie om de gemeentelijke gebouwen te verduurzamen. Onder verduurzamen wordt in dit geval CO2-neutraal maken verstaan. Om aan deze ambitie invulling te kunnen geven zijn voor het raadhuis vier verschillende varianten met duurzaamheidsmaatregelen uitgewerkt. Op basis van een vooraf vastgesteld programma van eisen is gekozen voor de variant waarbij uitgegaan wordt van isoleren, plaatsen van een warmtepomp en ventilatie met warmteterugwinning en koeling.

Dit resulteert in de volgende maatregelen:

- -Isolatie: vervangen van de bestaande enkele beglazing door isolerende vacuümbeglazing, plafonds op de bovenste bouwlagen isoleren met minerale wol
- -Verwarming: de bestaande cv-ketels vervangen door een warmtepompinstallatie
- -Ventilatie: het gebouw voorzien van een CO2-gestuurde ventilatie-installatie met warmteterugwinning
- -Koeling: het gebouw voorzien van koeling door met het water uit de openbron de inblaaslucht te koelen
- -Regeling: de klimaatregeling optimaliseren
- -Elektra: het elektragebruik reduceren door de cv-pompen en ventilatoren te vervangen door energiezuinige exemplaren. De verlichting wordt waar mogelijk geschakeld door beweging-schakelaars en vervangen door LED.

Deze maatregelen hebben diverse bouwkundige gevolgen voor het raadhuis. Dit betreft met name ondergeschikte ingrepen die nodig zijn voor het ventilatiesysteem. Tegen deze voorgestelde ingrepen bestaat geen bezwaar omdat ze geen aantasting van de monumentale waarde van het raadhuis tot gevolg hebben.

Het vervangen van de bestaande enkele beglazing door isolerende beglazing is wel een ingrijpende wijziging. In dit geval bestaat er geen bezwaar tegen het vervangen van het bestaande enkel glas omdat dit glas dateert van de laatste restauratie in 1989. Zodoende heeft het bestaande glas geen monumentale waarde en gaat er door deze wijziging geen oorspronkelijk historisch bouwmateriaal verloren.
Om een keuze voor het type isolerende beglazing te kunnen maken, is een proefopstelling met diverse typen isolerende beglazing gemaakt. De RCE heeft deze proefopstelling bekeken. Op basis van de proefopstelling en de hoogte van de isolerende waarde van het glas is gekozen voor de isolerende vacuümbeglazing. Bij de proefopstelling is geconstateerd dat dit type glas wel enige visuele impact heeft omdat van dichtbij de afstandshouders in het glas zichtbaar zijn. Daarentegen is het glas helder van kleur en slechts 6 mm dik waardoor het goed in de bestaande sponningen past.
Gelet op enerzijds de opgave van warmtereductie en anderzijds de slechts beperkte visuele impact van het toepassen van dit type isolerende beglazing concludeer ik het toepassen van vacuümbeglazing in dit geval acceptabel is.

In de aangeleverde stukken is reeds aangegeven dat het mogelijk is dat na het plaatsen van de isolerende beglazing condensatie op de stalen kozijnen ontstaat. In de plannen wordt er vanuit gegaan dat de voorgestelde ventilatiemaatregelen deze condensatie moeten voorkomen. Desondanks adviseer u ik om de komende

jaren het casco van het raadhuis te monitoren om in de gaten te houden of de getroffen ventilatiemaatregelen afdoende zijn om condensatie te voorkomen.

Tot slot spreek ik graag mijn waardering uit voor de zeer zorgvuldige wijze waarop de gemeente Hilversum de mogelijkheden voor verduurzaming van het monumentale raadhuis onderzocht heeft en vervolgens heeft uitgewerkt. Van deze aanpak gaat een voorbeeldwerking uit voor andere rijksmonumenten met een vergelijkbare hoge monumentale waarde van zowel het exterieur als interieur.

De RCE blijft graag betrokken bij de uitvoering van de plannen.
Mocht u naar aanleiding van dit pré-advies nog vragen hebben, dan kunt u altijd contact met mij opnemen.

Met vriendelijke groet,

drs. Hilde van Meeteren
Adviseur architectuurhistorie